

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

પંજાબ રાજ્ય અને અન્ય.

વિ.

કુલન રાની અને અન્ય

૩ ઓગસ્ટ, ૨૦૦૪

[ન્યાયમૂર્તિ અરિજીત પસાયત અને ન્યાયમૂર્તિ સી.કે.ઠક્કર]

કાનૂની સેવાઓ સત્તામંડળ અધિનિયમ, ૧૯૮૭-કલમ ૨૦ (૩) અને (૫)-
લોક અદાલત હુકમત - પેન્શન મંજૂરી અંગે મેટર - લોક અદાલતમાં નિકાલ
અથવા સમાધાન દ્વારા કોઈ બાબતનો નિકાલ કરી શકે છે-સમાધાન અથવા
સમાધાનનો પ્રશ્ન ન હોય તેવા કેસનો લોક અદાલત દ્વારા નિકાલ કરી શકાય
નહીં.

શબ્દો અને પેરેગ્રાફ

'સમાધાન 'અને' સમજુતી '-કાનૂની સેવાઓ સત્તામંડળ અધિનિયમ,
૧૯૮૭ની કલમ ૨૦ના સંદર્ભમાં તેનો અર્થ.

પ્રતિવાદી નંબર ૧ એ તેના પતિના અવસાન પર પેન્શનનો દાવો કર્યો હતો. જો
નકારી કાઢવામાં આવતા, તેણીએ હાઈકોર્ટ સમક્ષ રિટ પિટિશન દાખલ કરી.આ
અરજી લોક અદાલતમાં ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી હતી અને પ્રતિવાદી નં. ૧.
લોક અદાલત દ્વારા કેસના નિકાલને પડકારતી રાજ્યની સમીક્ષા અરજી નામંજૂર
કરવામાં આવી હતી.આથી રાજ્યએ લોક અદાલત દ્વારા નિકાલની કાયદેસરતાને
પડકારતી રિટ પિટિશન દાખલ કરી હતી.ઉચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે લોક
અદાલત દ્વારા નિકાલ યોગ્ય માર્ગ ન હોવા છતાં, પ્રતિવાદી નંબર ૧ ગુણદોષના
આધારે રાહત મેળવવા માટે હકદાર છે.

આ અદાલતમાં અપીલમાં અપીલકર્તા રાજ્યએ દલીલ કરી હતી કે કાનૂની
સેવાઓ સત્તામંડળ અધિનિયમ, ૧૯૮૭ની કલમ ૨૦માં સમાવિષ્ટ ચોક્કસ
જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને, આ બાબતનો નિકાલ લોક અદાલત દ્વારા
કરવો જોઈતો ન હતો.

અપીલને મંજૂરી આપતા કોર્ટે ઠરાવ્યું કે,

૧. કાનૂની સેવાઓ સત્તામંડળ અધિનિયમ, ૧૯૮૭ની કલમ ૨૦ની પેટા-કલમ (૩) માં વપરાયેલી ચોક્કસ ભાષા સ્પષ્ટ કરે છે કે લોક અદાલત પક્ષો વચ્ચે સમાધાન અથવા સમજૂતી દ્વારા કોઈ બાબતનો નિકાલ કરી શકે છે. વર્તમાન કેસમાં સમાધાન કે સમજૂતી સામેલ ન હતી અને લોક અદાલત દ્વારા તેનો નિકાલ કરવો જોઈતો ન હતો. જો કોઈ સમાધાન અથવા સમાધાન થતું ના હોઈ તો લોક અદાલત દ્વારા કોઈ આદેશ પસાર કરી શકાતો નથી. તેથી, પ્રતિવાદી નંબર ૧ દ્વારા દાખલ કરાયેલી રિટ પિટિશનનો નિકાલ અસ્વીકાર્ય છે. આથી, ઉચ્ચ અદાલતે કાયદા અનુસાર નિકાલ માટે પ્રતિવાદી નંબર ૧ દ્વારા દાખલ કરાયેલી રિટ પિટિશનને પુનઃસ્થાપિત કરવાનો નિર્દેશ આપવો જોઈતો હતો. કારણ કે પેન્શન સંબંધિત મામલો લાંબા સમયથી પેન્ડિંગ છે. પ્રતિવાદી નંબર ૧ દ્વારા દાખલ કરાયેલી રિટ પિટિશનને તેની મૂળ સ્થિતિમાં પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવે છે. (૩૦૭-D-E; ૩૦૭-F-G)

૨. 'સમાધાન' શબ્દનો અર્થ થાય છે પરસ્પર છૂટછાટો દ્વારા મતભેદોની પતાવટ. તે માંગણીઓમાં પારસ્પરિક ફેરફાર દ્વારા વિરોધાભાસી અથવા વિરોધી દાવાઓના સમાયોજન દ્વારા કરવામાં આવેલ સમજૂતી છે. "સમાધાન" શબ્દ દરેક બાજુએ સમજણના કેટલાક તત્વને સૂચવે છે. સંપૂર્ણ સમર્પણનું વર્ણન કરવું યોગ્ય નથી. "સમાધાન એ પરસ્પર સંમતિ દ્વારા કાનૂની કાર્યવાહીની સમાપ્તિ છે.

(૩૦૭-ઈ-એફ)

રી; એન. એફ. યુ. ડેવલપમેન્ટ ટ્રસ્ટ લિમિટેડ, (૧૯૭૩) ૧ ઓલ ઈ. આર. ૧૩૫ (ચો. ડી) નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

દીવાની અપીલીય ન્યાયક્ષેત્રસિવિલ અપીલ નંબર ૪૭૧૮/૨૦૦૪.

૨૦૦૨ની સિવિલ રિટ પિટિશન નંબર ૪૭૦૮માં પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટના ૨૬.૫.૨૦૦૩ ના ચુકાદા અને આદેશમાંથી અપીલકર્તાઓ માટે સરૂપ સિંહ, સિનિયર એ. એ. જી. અને આર. એસ. રૂરી.

પ્રતિવાદીઓ માટે એસ. ડી. શન્ના, સતીન્દર એસ. ગુલાટી, ડૉ. કૈલાશ ચંદ અને બલબીર સિંહ ગુપ્તા.

કોર્ટનો ચુકાદો અરિજીત પાસાયત દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો પરવાનગી આપવામાં આવી.

એક સરળ બાબત બિનજરૂરી રીતે જટિલ બની ગઈ છે જેના પરિણામે આ બાબતનો નિકાલ કરવામાં અતિશય વિલંબ થયો છે.

પ્રતિવાદી નંબર ૧ દ્વારા એક રિટ પિટિશન નં. ૧૩૫૫૫/૧૯૯૪ દાખલ કરવામાં આવી હતી.કુલન રાની.તેમણે ટ્યુબવેલ સંચાલક તરીકે કાર્યરત તેમના પતિના અવસાન પછી ચૂકવવાપાત્ર પેન્શનનો દાવો કર્યો હતો.સ્વર્ગીય મોહિન્દર સિંહ વાલિયાની સેવાઓ વર્ષ ૧૯૮૩માં અમુક સમય માટે એ આધાર પર સમાપ્ત કરવામાં આવી હતી કે ટ્યુબવેલ પંજાબ સિંચાઈ વિભાગને પંજાબ રાજ્ય ટ્યુબવેલ કોર્પોરેશન (અહીં પ્રતિવાદી નંબર ૨) ને ટ્રાન્સફર કરવામાં આવ્યો હતો.જો કે, પંજાબ અને હરિયાણા ઉચ્ચ અદાલતે સ્વર્ગીય મોહિન્દર સિંહ વાલિયાની ફરીથી નિમણૂક કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હતો અને પરિણામે તેમને પંજાબ રાજ્ય ટ્યુબવેલ કોર્પોરેશનમાં સમાવી લેવામાં આવ્યા હતા.કુલન દેવીના જણાવ્યા અનુસાર, તેમના પતિનું ૧૯૮૯માં નિવૃત્તિ પછી ૧૮.૧૨.૧૯૯૨ પર અવસાન થયું હતું.પેન્શનનો દાવો કોર્પોરેશન અને રાજ્ય દ્વારા નકારી કાઢવામાં આવ્યો હોવાથી, તેમણે સિવિલ રિટ પિટિશન No.૧૩૫૫૫/૯૪ દાખલ કરી હતી, જેનો નિકાલ લોક અદાલત દ્વારા ૧૮.૧.૨૦૦૦ પર કરવામાં આવ્યો હતો.પંજાબ રાજ્યએ આ વલણ સાથે સમીક્ષા અરજી દાખલ કરી હતી કે કાર્યવાહીમાં તેનું યોગ્ય રીતે પ્રતિનિધિત્વ કરવામાં આવ્યું નથી.કોઈ પણ સંજોગોમાં, પેન્શનના હક અંગે વિવાદ હોવાથી, લોક અદાલત દ્વારા રિટ અરજીનો નિકાલ કરવો જઈતો ન હતો. તા. ૮.૯.૨૦૦૦ ના રોજ સમીક્ષા અરજી નામંજૂર કરવામાં આવી હતી.પંજાબ રાજ્ય દ્વારા પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટ સમક્ષ લોક અદાલત

દ્વારા નિકાલની કાયદેસરતા પર સવાલ ઉઠાવતી રિટ અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી.રિટ પિટિશનને સિવિલ રિટ પિટિશન નંબર .૪૭૦૮/૨૦૦૨ તરીકે ક્રમાંકિત કરવામાં આવી હતી.ઉચ્ચ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે ભલે તે સ્વીકારવામાં આવે કે લોક અદાલત દ્વારા નિકાલ યોગ્ય માર્ગ ન હતો, તેમ છતાં ગુણદોષ પર પ્રતિવાદી નં.૧ અહીં રાહત મેળવવાનો અધિકાર હતો.

અપીલના સમર્થનમાં, અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે કાનૂની સેવાઓ સત્તામંડળ અધિનિયમ, ૧૯૮૭ (ટૂંકમાં 'અધિનિયમ') ની કલમ ૨૦ માં સમાવિષ્ટ ચોક્કસ જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને લોક અદાલત દ્વારા આ બાબતનો નિકાલ કરવો જોઈતો ન હતો.

તેનાથી વિપરીત, પ્રતિવાદી નંબર ૧ ના વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી એસ. ડી. શર્માએ રજૂઆત કરી હતી કે ઉચ્ચ અદાલતે યોગ્ય રીતે એ આધાર પર કાર્યવાહી કરી છે કે જો આ બાબતનો નિકાલ લોક અદાલત દ્વારા ન થઈ શક્યો હોત, તો પણ તેમાં કંઈ ખોટું નથી, અંતિમ પરિણામમાં એવું માનવામાં આવે છે કે તેણી પેન્શન માટે હકદાર હતી.

જે બાબતો લોક અદાલત દ્વારા નિકાલ માટે હાથ ધરવામાં આવી શકે છે તે કાયદાની કલમ ૨૦ માં સૂચિબદ્ધ છે જે નીચે મુજબ છે:

"લોક અદાલતો દ્વારા કેસોની નોંધ::

(૧) જ્યાં કલમ ૧૯ની પેટા-કલમ (૫) ના ખંડ (i) માં ઉલ્લેખિત કોઈ પણ કિસ્સામાં

((એ) તેના પક્ષકારો સંમત થાય છે; અથવા

((ખ) તેનો એક પક્ષકાર સમાધાન માટે કેસને લોક અદાલતમાં મોકલવા માટે અદાલતમાં અરજી કરે છે અને જો આવી અદાલતને પ્રથમ દૃષ્ટિએ સંતોષ થાય કે આવા સમાધાનની શક્યતાઓ છે; અથવા

((૨) કોર્ટને સંતોષ થાય છે કે આ બાબત લોક અદાલત દ્વારા સંજ્ઞાન લેવા માટે યોગ્ય છે, કોર્ટ આ કેસને લોક અદાલતમાં મોકલશે:

પરંતુ પક્ષકારોને સાંભળવાની વાજબી તક આપ્યા સિવાય આવી અદાલત દ્વારા ખંડ (i) અથવા ખંડ (ii) ની પેટા-કલમ (b) હેઠળ કોઈ પણ કેસ લોક અદાલતમાં મોકલવામાં આવશે નહીં.

(૨) હાલમાં અમલમાં હોય તેવા અન્ય કોઈ કાયદામાં કંઈપણ હોવા છતાં, કલમ ૧૯ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળ લોક અદાલતનું આયોજન કરતી સત્તાધિકારી અથવા સમિતિ, કલમ ૧૯ની પેટા-કલમ (૫) ના ખંડ (ii) માં ઉલ્લેખિત કોઈ પણ બાબત માટે પક્ષકારોમાંથી કોઈ એક તરફથી અરજી પ્રાપ્ત થયા પછી કે આવી બાબત લોક અદાલત દ્વારા નક્કી કરવાની જરૂર છે, તે નક્કી કરવા માટે આવી બાબતને લોક અદાલતમાં મોકલી શકે છે:

પરંતુ અન્ય પક્ષને સાંભળવાની વાજબી તક આપ્યા સિવાય કોઈ પણ બાબત લોક અદાલતમાં મોકલવામાં આવશે નહીં.

(૩) જ્યાં કોઈ કેસ પેટા હેઠળ લોક અદાલતમાં મોકલવામાં આવે છે –

કલમ (૧) અથવા પેટા-કલમ (૨) હેઠળ તેને કોઈ સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હોય, તો લોક અદાલત કેસ અથવા બાબતનો નિકાલ કરવા માટે આગળ વધશે અને પક્ષો વચ્ચે સમાધાન અથવા સમાધાન પર પહોંચશે.

(૪) દરેક લોક અદાલત, આ અધિનિયમ હેઠળ તેની સમક્ષ કોઈ પણ સંદર્ભ નક્કી કરતી વખતે, પક્ષો વચ્ચે સમાધાન અથવા સમાધાન પર પહોંચવા માટે અત્યંત અભિયાન સાથે કાર્ય કરશે અને ન્યાય, સમાનતા, નિષ્પક્ષતા અને અન્ય કાયદાકીય સિદ્ધાંતો દ્વારા માર્ગદર્શન મેળવશે.

(૫) પક્ષકારો વચ્ચે કોઈ સમાધાન અથવા સમાધાન થઈ શક્યું ન હોય તેવા આધાર પર લોક અદાલત દ્વારા કોઈ ચુકાદો આપવામાં ન આવે તો, કેસનો રેકૉર્ડ તે અદાલતને પરત કરવામાં આવશે, જેમાંથી પેટા-કલમ (૧) હેઠળ સંદર્ભ પ્રાપ્ત થયો છે.

(૬) પેટા-કલમ (૨) માં ઉલ્લેખિત બાબતમાં પક્ષકારો વચ્ચે કોઈ સમાધાન અથવા સમાધાન થઈ શકતું નથી તેવા આધારે લોક અદાલત દ્વારા કોઈ ચુકાદો

આપવામાં ન આવે તો તે લોક અદાલત પક્ષકારોને અદાલતમાં ઉપાય શોધવાની સલાહ આપશે.

(૭) જ્યાં પેટા-કલમ (૫) હેઠળ કેસનો રેકૉર્ડ અદાલતને પરત કરવામાં આવે છે, ત્યાં આવી અદાલત પેટા-કલમ (૧) હેઠળ આવા સંદર્ભ પહેલાં જે તબક્કે પહોંચી હતી ત્યાંથી આવા કેસ સાથે વ્યવહાર કરવા માટે આગળ વધશે.

કલમ ૨૦ની પેટા-કલમ (૩) માં વપરાયેલી ચોક્કસ ભાષા એ સ્પષ્ટ કરે છે કે લોક અદાલત પક્ષકારો વચ્ચે સમાધાન અથવા સમાધાન દ્વારા કોઈ બાબતનો નિકાલ કરી શકે છે. કલમ ૨૦ની પેટા-કલમો (૩) અને (૫) માં બે નિર્ણાયક શબ્દો "સમાધાન" અને સમજૂતી છે. પહેલાની અભિવ્યક્તિનો અર્થ થાય છે પરસ્પર છૂટછાટો દ્વારા મતભેદોની પતાવટ. તે માંગણીઓના પારસ્પરિક ફેરફાર દ્વારા વિરોધાભાસી અથવા વિરોધી દાવાઓના સમાયોજન દ્વારા કરવામાં આવેલી સમજૂતી છે. ટર્મ્સ ડી લા લે અનુસાર, "સમાધાન એ બે અથવા વધુ પક્ષોનું પરસ્પર વચન છે જે વિવાદમાં છે. બોવિયર અનુસાર તે "બે અથવા વધુ વ્યક્તિઓ વચ્ચેનો કરાર છે, જે કાયદાકીય દાવાને ટાળવા માટે, તેમના મતભેદોને સૌહાર્દપૂર્ણ રીતે સમાધાન કરે છે, જેમ કે શરતો પર તેઓ સંમત થઈ શકે છે". "સમાધાન" શબ્દ દરેક બાજુએ સમજણના કેટલાક તત્વને સૂચવે છે. સંપૂર્ણ સમર્પણનું વર્ણન કરવું યોગ્ય નથી. (રી એનએફયુ ડેવલપમેન્ટ ટ્રસ્ટ

લિમિટેડ (૧૯૭૩) ૧ ઓલ ઈઆર ૧૩૫ (સીએચ. ડી.) જુઓ.સમાધાન હંમેશા દ્વિપક્ષી હોય છે અને તેનો અર્થ પરસ્પર ગોઠવણ થાય છે."સમાધાન એ પરસ્પર સંમતિ દ્વારા કાનૂની કાર્યવાહીની સમાપ્તિ છે.આ કેસમાં સમાધાન કે સમાધાન સામેલ નહોતું અને લોક અદાલત દ્વારા તેનો નિકાલ કરવો જોઈતો ન હતો. જો કોઈ સમાધાન અથવા સમાધાન થતું નથી અથવા થઈ શકે તેમ નથી. , તો લોક અદાલત દ્વારા કોઈ આદેશ પસાર કરી શકાતો નથી.તેથી, પ્રતિવાદી નંબર ૧ દ્વારા દાખલ કરાયેલી રિટ પિટિશન નંબર ૧૩૫૫૫/૧૯૯૪ નો નિકાલ સ્પષ્ટપણે અસ્વીકાર્ય છે.

રિટ પિટિશન ૪૭૦૮/૨૦૦૨ માં જેને પડકારવામાં આવ્યો હતો, જે આ અપીલ લોક અદાલત દ્વારા કેસોના નિકાલની સત્તાઓ સાથે સંબંધિત છે.નોંધાયેલા તારણોને ધ્યાનમાં રાખીને કે આ બાબતનો નિકાલ લોક અદાલત દ્વારા થઈ શક્યો ન હોત, ઉચ્ચ અદાલતે ફુલન દેવી દ્વારા દાખલ કરાયેલી રિટ અરજી એટલે કે સિવિલ રિટ પિટિશન નંબર ૧૩૫૫૫/૧૯૯૪ ને કાયદા અનુસાર નિકાલ માટે પુનઃસ્થાપિત કરવાનો નિર્દેશ આપવો જોઈતો હતો.

પ્રતિવાદી નંબર ૧ ના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે રાજ્ય અને કોર્પોરેશન દ્વારા પૂર્વવર્તી વલણ અપનાવવામાં આવ્યું છે.કલમ ૨૦ની પેટા-કલમ (૩) અને (૫) માં સમાવિષ્ટ સ્પષ્ટ ભાષાને ધ્યાનમાં રાખીને તેનું ખરેખર કોઈ

પરિણામ નથી.

અનિવાર્ય પરિણામ એ છે કે અપીલને મંજૂરી આપવી પડશે.વિવાદિત ચુકાદાને રદ કરવામાં આવે છે.પેન્શન સંબંધિત બાબત લાંબા સમયથી પડતર છે તે જોવાનું છોડી શકાય નહીં. રીટ પિટિશન ૧૩૫૫૫/૯૪ ને તેની મૂળ સ્થિતિમાં પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવે છે. ઉચ્ચ અદાલતને વિનંતી કરવામાં આવે છે કે આ આદેશ પ્રાપ્ત થયાની તારીખથી ત્રણ મહિનાના સમયગાળામાં રિટ અરજીનો નિકાલ કરવામાં આવે.ખર્ચ અંગે કોઈ આદેશ વિના ઉપરોક્ત શરતોમાં અપીલની મંજૂરી આપવામાં આવે છે.

કે. કે. ટી

અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.